

मैवाखोला राजपत्र

मैवाखोला गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड(२) साँघु, फागुन ३० गते २०८० साल (संख्या २)

भाग- २

मैवाखोला गाउँपालिकाको बाल क्लब गठन तथा सञ्चालन कार्यविधि-२०८०

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०८०।११।३०

राजपत्रमा प्रकाशित मिति: २०८०।१२।०६

मैवाखोला गाउँपालिकाको
बाल क्लब गठन तथा सञ्चालन कार्यविधि
२०८०

मैवाखोला गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
साँघु, ताप्लेजुङ

मैवाखोला गाउँपालिकाको बाल क्लब गठन तथा सञ्चालन कार्यविधि- २०८०

प्रस्तावना:

बालबालिकाको सुरक्षा, संरक्षण, विकास र सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै बालअधिकारको सम्मान, पालना सम्बर्द्धन, परिपूर्ति एवं बालमैत्री स्थानीय तह निर्माण गरी बालबालिकाको सर्वोत्तम हित कायम गर्न बाल अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, नेपालको संविधान, प्रचलित बालबालिका सम्बन्धी विद्यमान कानूनहरू तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले परिकल्पना गरेको विषयहरूलाई कार्यान्वयन गर्न वाञ्छनीय भएकोले नेपालको संविधान को भाग १८ धारा २२६ ले दिएको अधिकार तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ र मैवाखोला गाउँपालिका आपतकालिन बाल उद्धार कोषको कार्यविधिले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो कार्यविधि बनाइएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

१. यस कार्यविधिको नाम बाल क्लब गठन तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०८० रहेको छ ।
२. यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यसकार्यविधि,

- (क) "संविधान" भन्नाले नेपालको संविधान २०७२ लाई सम्झनुपर्छ ।
- (ख) "ऐन" भन्नाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ सम्झनुपर्छ ।
- (ग) "कार्यविधि" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाद्वारा जारी गरिएको बालक्लब गठनकार्यविधि, २०८० सम्झनुपर्छ ।
- (घ) "बालबालिका" भन्नाले नेपालको कानून अनुसार १६ वर्ष उमेर पुरा नगरेका र अन्तर्राष्ट्रिय कानून अनुसार १८ वर्ष पूरा नगरेका सबै व्यक्तिहरूलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ङ) "बालबालिका डेक्स" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाले गाउँपालिका कार्यालय र वडा कार्यालयमा स्थापना गरिएको बालबालिका सम्बन्धी काम गर्ने डेक्सलाई सम्झनुपर्छ ।
- (च) "सम्पर्क व्यक्ति" (Focal Person) भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाले गाउँपालिका कार्यालय र वडा कार्यालयमा स्थापना गरिएको बालबालिका डेक्समा रही काम गर्न तोकिएको व्यक्तिलाई सम्झनुपर्छ ।
- (छ) "बाल अधिकार समिति" भन्नाले बालबालिका आभारभूत अधिकारहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नका लागि गठन गरिएका मैवाखोला गाउँपालिकास्तरीय तथा वडास्तरीय समितिहरूलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ज) "बालमैत्री स्थानीय शासन समिति" भन्नाले बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि (२०८०) बमोजिम गठन भएका समितिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (झ) "बालक्लब" भन्नाले विद्यालय तथा समुदायस्तरमा बालबालिकाहरूको सहभागितामा गठन भएका गाउँपालिकामा सूचिकृत भइ सञ्चालनमा रहेका बाल समूहहरूलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) "सहजकर्ता तथा सहजकर्ता शिक्षक" भन्नाले बाल समूहको गठन तथा सञ्चालनमा सहयोग तथा सहजीकरण गर्नका लागि यस कार्यविधिबमोजिम नियुक्त व्यक्तिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ट) "प्रधान सहजकर्ता" भन्नाले विद्यालयमा गठन भएका बालक्लब तथा सहजकर्ता शिक्षकलाई नियमितरूपमा अनुगमन, नियन्त्रण, कार्यविधिर व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित विद्यालयको प्रधानाध्यापकलाई सम्झनुपर्छ ।

- (ठ) "बालक्लव सञ्जाल" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिका तथा वडास्तरमा गठन भएका बालक्लवहरूको सञ्जाललाई सम्झनुपर्छ ।
- (ड) "गैरसरकारी संस्था" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका र स्थानीय तहसँग समन्वय गरी कार्य सञ्चालन गर्ने गैरनाफामूलक सामाजिक संस्था सम्झनुपर्छ ।
- (ढ) "बाल विकास केन्द्र" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिका तथा विद्यालयस्तरमा स्थापना भएको बालविकास केन्द्रलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ण) "स्थानीय तह" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिका सम्झनुपर्छ ।
- (त) "बाल कल्याण कोष" भन्नाले बालअधिकारको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्नका लागि वडा तथा गाउँपालिकामा खडा गरिएको बालकल्याण कोषलाई सम्झनुपर्छ ।
- (थ) "प्रमाणपत्र" भन्नाले गाउँपालिका कार्यालयमा सूचिकृत भएका बालक्लवहरूलाई दिइने प्रमाणपत्र सम्झनुपर्छ ।
- (द) "गाउँपालिका" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिका सम्झनुपर्छ ।
- (ध) "अध्यक्ष" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाको अध्यक्ष सम्झनुपर्छ ।
- (न) "उपाध्यक्ष" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष सम्झनुपर्छ ।
- (प) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनुपर्छ ।
- (फ) "वडा" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाको वडा सम्झनुपर्छ ।
- (ब) "वडा अध्यक्ष" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाको वडा अध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ ।
- (भ) "सभा" भन्नाले मैवाखोला गाउँपालिकाको सभालाई सम्झनुपर्छ ।
- (म) "कार्यपालिका" भन्नाले मैवाखोला गाउँ कार्यपालिका सम्झनुपर्छ ।

३. उद्देश्य: यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) सबै प्रकारका बालबालिकाको अधिकारको संरक्षण तथा संवर्द्धन गर्न,
- (ख) बालमैत्री स्थानीय शासन र विद्यालय शान्तिक्षेत्र अभियान प्रवर्द्धन गर्न,
- (ग) बालबालिकाको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्न,
- (घ) बालबालिकामाथि हुने हिंसा, दुर्व्यवहार, हानी, र जोखिम न्यूनीकरण गर्न,
- (ङ) बालबालिकाको अभिलेख (घटना व्यवस्थापन, सूचना, तथ्यांक, जन्मदर्ता) व्यवस्थापन गर्न,
- (च) बालअधिकार संरक्षण र सम्वर्द्धनका लागि सरकारी, गैरसरकारी र अन्य सरोकारवालाहरूबीच समन्वय, सहकार्य र साझेदारी स्थापना गर्न ।

परिच्छेद- २

बालबालिका डेक्सको स्थापना र संचालन

४. बालबालिका डेक्सको स्थापना:

- (१) प्रत्येक वडा कार्यालयमा र गाउँपालिका कार्यालयमा बालबालिका डेक्स स्थापना गरिने छ । बालबालिका डेक्स संचालन गर्नको लागि कम्तीमा एक जना कर्मचारीलाई सम्पर्क व्यक्ति तोकिने छ ।
- (२) बालबालिका डेक्सको काम, कर्तव्य र संचालन देहाय बमोजिम हुने छ:-
 - (क) सबै प्रकारका बालबालिकाको तथ्यांक र सूचनाको अध्यावधिक गर्ने ।
"स्पष्टीकरण" सबै प्रकारका बालबालिका भन्नाले अपाङ्गता भएका, श्रमिक, सडक बालबालिका, अनाथ, असहाय, अशक्त, मानसिक असन्तुलन भएका र यौनिक अल्पसंख्यक समेतलाई बुझाउँछ ।
 - (ख) बालक्लव तथा बालक्लव सञ्जालहरूको सूचिकृत गर्ने ।
 - (ग) बालबालिका, गाउँपालिका र सरोकारवालाहरूबीच सम्बन्ध र समन्वय विस्तार गर्ने ।

- (घ) बाल अधिकार समिति, बालमैत्री स्थानीय शासन समिति, सहजकर्ता, शिक्षक, प्रधान सहजकर्ता, बालक्लब, बालक्लव सञ्जालहरुबीच समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- (ङ) बालअधिकारमा आधारित सहभागितामूलक विधिबाट बालबालिकासँग सम्बन्धित योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र क्रियाकलापहरुमा सहजीकरण गर्ने ।
- (च) बालक्लव, बालक्लव संजाल गठन तथा बाल भेलाको सहजीकरण गर्ने ।
- (छ) गाउँपालिकाले तोकेको बालबालिका सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने ।

५. बालक्लब र बालक्लव सञ्जालको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार:

- (क) प्रत्येक विद्यालयमा एक स्थायी बालक्लव रहनेछ । बालबालिकाको भेलाबाट बालक्लवको बढीमा १५ सदस्यीय कार्य समितिको चयन हुनेछ जसमा कम्तीमा ५० प्रतिशत बालिका सहित लैङ्गिक सामाजिक समावेशीकरणको सुनिश्चितता गरिने छ । बालक्लवको गठन तथा अध्यावधिक प्रत्येक वर्षको विद्यार्थी भर्नाअभियान पछि एक महिना भित्र गरी, सहजकर्ता शिक्षक र प्रधान सहजकर्ता शिक्षक तोकिएका विद्यालयको सिफारिस र सम्बन्धित वडाको सिफारिस समेतको आधारमा पालिकामा सूचिकृत गरिनेछ । पालिकाले रितपूर्वक आएका बालक्लवहरुलाई आबद्धता/सूचिकृत अनुसूची-१ अनुसारको प्रमाणपत्र र बालक्लवको विधान पालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट प्रमाणित गरी बालक्लवहरुलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ । विद्यालयको हकमा बालक्लवमा सदस्य हुनका लागि ८ वर्ष उमेर पुरा भई १६ वर्ष सम्मको हुनुपर्नेछ । कक्षाको हकमा कक्षा ५ बाट सुरु भएको हुनेछ ।
- (ख) समुदायको हकमा बालबालिकको भेलाले बढीमा २१ सदस्यीय बालक्लव गठन गरी, सहजकर्ता तोकिएका एक महिना भित्र सम्बन्धित वडा तथा मैवाखोला गाउँपालिकामा सूचिकृत हुनुपर्नेछ ।
- (ग) बालक्लवले बालबालिकाको अधिकारका वकालतका अतिरिक्त शारिरीक, मानसिक, संवेगात्मक, सामाजिक विकास, वातावरण, जोखिम न्यूनीकरण, सिर्जनात्मक तथा रचनात्मक क्रियाकलापहरुको आयोजना समन्वय सञ्चालन र सहभागिता गर्नेछन् ।
- (घ) विद्यालय स्तरीय बालक्लवको कार्यलाई सहयोग र विस्तार गर्नका लागि बालक्लवले विभिन्न उप समितिहरु निर्माण गर्न सक्नेछ ।
- (ङ) बालक्लवको बैठकको आयोजना निम्नानुसार हुनेछ ।
 - (१) सबै सहभागीहरुका लागि पहुँचका दृष्टिकोणले उपयुक्त स्थान र समयमा मासिक रुपमा बैठक सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
 - (२) नियमित बैठक तथा छलफलका विषयहरु:-
 - (क) बैठकमा सहजकर्ताको उपस्थिति अनिवार्य हुनुपर्नेछ ।
 - (ख) बैठकको निर्णय तथा उपस्थिति बैठक पुस्तिका (माइन्ट) उतार गरी राख्नु पर्नेछ ।
 - (ग) बैठकमा सामान्यतया निम्न प्रस्तावहरुमा छलफल हुनसक्नेछ:-
 - (१) अघिल्लो बैठकपछि भएका कार्यक्रम तथा प्रगतिहरुको समीक्षा,
 - (२) बाल क्लवको बारेमा सदस्य तथा अन्य बालबालिका र व्यक्तिहरुको धारणा,
 - (३) स्थानीय बालअधिकार सवाल र गर्नुपर्ने गतिविधि,
 - (४) आगामी कार्यक्रमको मिति, स्थान र समय तय, जिम्मेवारी विभाजन र श्रोत संकलन तथा आवश्यकता अनुसार अन्य विषयहरु ।
- (च) बालक्लव सञ्जालहरुको गठन:
 - (१) बालक्लवहरु बीच आपसी समन्वय, सहकार्य बढाउने तथा सवालहरुको सामूहिकीकरण गर्ने र एक आपसबाट सिकाइका अवसर सृजना गर्न बाल क्लव सञ्जाल गठन गर्न सकिनेछ ।
 - (२) बालक्लव सञ्जाल वडा स्तर, गाउँपालिका स्तरका हुनेछन् ।

- (३) बाल क्लव सञ्जाल गठन गर्नका लागि गाउँपालिका र वडा तहमा बाल क्लवहरूका प्रतिनिधिहरूको भेलाको आयोजना गर्नुपर्नेछ ।
- (४) यस्तो भेलामा सञ्जालले समेट्ने क्षेत्रका (समुदाय, विद्यालय तथा वियषगत) बाल क्लवहरूलाई भेलाको मिति भन्दा १५ दिन अगावै सूचना प्रदान गर्नुपर्दछ । सूचनामा देहायका विषयवस्तु समेटिएको हुनुपर्नेछ :
- (क) भेलाको मिति, समय र स्थान,
(ख) भेलामा छलफल हुने विषयहरू,
(ग) भेलामा आमन्त्रण गरिएका प्रत्येक बाल क्लवहरूको प्रतिनिधि संख्या (जातजाति, लिङ्ग, समेत तय गरिएको भए सो समेत)
(घ) भेलामा सहभागीका लागि उपलब्ध हुने सेवा र सुविधा,
(ङ) भेलामा सहभागीका लागि उपलब्ध गराउन नसकिने/नहुने सेवा र सुविधा, र
(च) अन्य आवश्यक विषयवस्तु ।
- (५) बालक्लवका प्रतिनिधिहरूले भेलामा सहभागी हुँदा देहायका शर्त पूरा गर्नुपर्नेछ ।
- (क) आफ्नो बाल क्लवमा छलफल गरी निर्णय गरेको हुनु पर्नेछ ।
(ख) विद्यालयबाट भेलामा सहभागी हुन तथा सञ्जालको नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न सहमति दिइएको हुन पर्नेछ ।
(ग) समुदायमा आधारित बाल क्लवको हकमा भेलामा सहभागी हुन तथा नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न अविभावकको सहमति ।
- (६) बाल क्लवले भेलामा दुई वा सो भन्दा बढी सहभागी माग भएको अवस्थामा बालक, बालिका तथा सबै जातजातिको समानुपातिक प्रतिनिधित्वको अनिवार्य व्यवस्था गराउनु पर्नेछ।
- (७) सञ्जाल भेलामा सहभागी हुने बाल क्लव प्रतिनिधि उक्त सञ्जालको भौगोलिक क्षेत्रभित्रको बालक्लवमा आवद्ध भएको हुनुपर्नेछ ।
- (८) सञ्जालको नेतृत्व चयन, भेलाको सहमतिको आधारमा दफा ९ मा व्यवस्था भए बमोजिमको हुनेछ । सञ्जालको नेतृत्वको पुनःगठन २ वर्षमा गर्नुपर्नेछ ।
- (९) नेतृत्व चयनमा प्रतिस्पर्धा र सहकार्यको व्यवस्थापनः
- (१) बाल क्लव तथा सञ्जालको नेतृत्व चयनका सन्दर्भमा बालबालिका माझ अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनबाट रोक्न समझदारीमा नेतृत्व चयनलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- (२) सम क्षमताका प्रतिस्पर्धिहरूलाई सहमति गराई एक आपसलाई स्वीकार्न सक्ने बनाउन पहिलो प्रयत्न गर्नुपर्नेछ ।
- (३) प्रतिस्पर्धा बालबालिकालाई सक्रिय नेतृत्व, संयोजन समूह वा उपसमितिहरूको गठनबाट विभिन्न जिम्मेवारीहरू प्रदान गरी उनीहरूको भूमिका र सक्रियतालाई सहयोग गर्न सकिनेछ ।
- (४) बालबालिकामाझ हुने प्रतिस्पर्धा वयस्कहरूको प्रभाव र स्वार्थ तथा चाहान र प्रभावबाट मुक्त राखिनुपर्नेछ ।
- (५) वडा तथा गाउँपालिकामा गठन भएका बालक्लव सञ्जालहरू गठन भएको एक महिनाभित्र गाउँपालिका कार्यालयमा सूचीकृत गर्नुपर्नेछ ।
- (६) सूचीकृत भएका बालक्लव सञ्जालहरूले हरेक वर्ष अध्यावधिक गरी गाउँपालिका कार्यालयमा नवीकरण गर्नुपर्नेछ । यसरी अध्यावधिक हुँदा सम्बन्धित सञ्जालले अध्यावधिक गर्ने व्यहोराको निवेदन, सञ्जालको वार्षिक भेलाको उपस्थिति, विद्यमान कार्यसमितिको नामावली, सहजकार्ताको नाम र ठेगाना र सञ्जालले अघिल्लो वर्ष सञ्चालन गरेका क्रियाकलापहरूको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन अनिवार्य संलग्न गर्नुपर्नेछ ।

- (छ) बालक्लव तथा बालक्लव सञ्जालका पदाधिकारीहरूको काम कर्तव्य र अधिकार पदाधिकारीहरूको देहाय बमोजिमको काम कर्तव्य अधिकार हुनेछः-
- (क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार: अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः
१. समूहको बैठक र समूहको साधारण सभाको अध्यक्षता ग्रहण गर्ने ।
 २. समूहको बैठक वा साधारण सभामा आवश्यक प्रस्ताव र कागजात पेश गर्ने गराउने ।
 ३. समूहको आम्दानी, खर्च हिसाब र अन्य कागजात सुरक्षित राख्ने, राख्न लगाउने ।
 ४. समूहको निर्णय र बालअधिकार समितिको निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
 ५. समूहको प्रतिनिधि चयन गरी पठाउने वा समूहको प्रतिनिधित्व गर्ने ।
 ६. उपाध्यक्ष र सदस्यहरूलाई विषयगत कार्यभार विभाजन गरी दिने ।
 ७. सात दिन भन्दा बढी समयका लागि अनुपस्थिति भएमा उपाध्यक्षलाई र उपाध्यक्ष नभएमा आफू मध्येका एक सदस्यलाई कार्यवाहक अध्यक्ष तोक्ने ।
 ८. बाल समूह बाल अधिकार समितिसँग समन्वय गरी वा अन्य संघ संस्था वा निकायहरूसँग कार्यक्रमको माग गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
 ९. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।
- (ख) उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार: उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः
१. अध्यक्षको अनुपस्थितिमा कार्यवाहक अध्यक्ष भई कार्य गर्ने ।
 २. तोकिएको अन्य काम गर्ने ।
- (ग) सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार: सचिवले अध्यक्षको प्रत्यक्ष निर्देशनमा रही देहायको काम कर्तव्य र अधिकार प्रयोग तथा पालना गर्नुपर्नेछः
१. समूहको स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने,
 २. बालबालिका वा बाल समूहसँग सम्बन्धित व्यक्तिको अध्यावधिक अभिलेख राख्ने,
 ३. समूहको चल, अचल तथा जिन्सी सम्पत्तिको लगत राख्ने,
 ४. समूहको बैठकको माइन्ट गर्ने, निर्णय गर्ने पुस्तिका जिम्मा लिने र निर्णय प्रमाणित गर्ने,
 ५. समूहको प्रशासकीय कार्य गर्ने,
 ६. अध्यक्षको निर्देशन अनुसार बैठक बोलाउने,
 ७. तोकिएको अन्य काम गर्ने ।
- (घ) सहसचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार:
१. सचिवको अनुपस्थितिमा सचिवको कार्यभार समाल्ने,
 २. तोकिएको अन्य काम गर्ने ।
- (ङ) कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार:
१. क्लव/समूहको आय व्यय दुरुस्त राख्ने,
 २. आर्थिक वजेट तयार गरी समूहको बैठकमा पेश गर्ने,
 ३. आर्थिक सहयोग जुटाउने,
 ४. आर्थिक कारोवार सम्बन्धी जिम्मेवारी पूरा गर्ने ।
- (च) सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार:
१. बैठकमा समभागी हुने,
 २. निर्णयको लागि आफ्नो मत पेश गर्ने,
 ३. तोकिएको कार्य गर्ने,
 ४. समूहको हित हुने अन्य रचनात्मक कार्य गर्ने ।

परिच्छेद -३
सहजकर्ता सम्बन्धी व्यवस्था

६. सहजकर्ता संस्था, निकाय र व्यक्तिहरु:

- (१) बाल समूहको गठन तथा सञ्चालन वयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता संस्थाको अनुपस्थिति मान्य हुनेछैन ।
- (२) प्रत्येक बाल समूहको एकवयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता संस्था हुन जरूरी हुनेछ ।
- (३) सहजकर्ताले बाल समूहको बैठक, योजना निर्माण, कार्यान्वयन तथा विषयगत छलफललाई सहजीकरण गर्ने, बालबालिकाको सरोकारको क्षेत्रमा उपयुक्त सुझाउने तथा श्रोतमा उनीहरुको पहुँच बनाउन सहयोग गर्नुपर्नेछ ।
- (४) बाल समूहका गतिविधि र त्यसबाट उत्पन्न परिमाणप्रति सहजकर्ता छनौटमा बाल समूहको सहमति र स्वीकार्यता अनिवार्य रहनेछ ।
- (५) एक सहजकर्ता व्यक्ति वा समूहले अधिकतम दशवटा बाल समूहलाई सहयोग पुर्याउन सक्नेछ ।

७. वयस्क सहजकर्ताको चयन

- (क) वयस्क सहजकर्ताको चयन बाल समूह गठन गर्न तथा बालबालिकाको समूहको गतिविधि प्रवर्द्धन र सहजीकरण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने संस्था वा स्थानीय तहले नियुक्त गर्नेछ । यसरी सहजकर्ता चयन गर्दा बाल समूहको सहमति अनिवार्य हुनेछ ।
- (ख) वयस्क सहजकर्ताले सहजीकरण गरेवापत बाल समूहसँग कुनै पारिश्रमिक लिन सकिने छैन । तर सहयोगी संस्था वा स्थानीय तहले निश्चित पारिश्रमिक वा प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराउन बाधा पर्नेछैन ।
- (ग) विद्यालयमा आधारित बाल समूहको सहजकर्ता शिक्षकहरु मध्येबाट, समुदायमा आधारित बाल समूहको सहजकर्ता स्थानीय बालसंरक्षण समिति वा बालमैत्री स्थानीय शासन समन्वय समितिका सदस्य वा संस्थाको तर्फबाट तोक्न सक्नेछ ।
- (घ) सहयोगी संस्था वा विद्यालयले नियुक्त गरेको अवस्थामा बाहेक वयस्क सहजकर्ता स्थानीय व्यक्ति हुनुपर्नेछ ।

८. बाल समूहको सहजकर्ता हुनको लागि चाहिने योग्यता

- (क) बाल समूहको सहजकर्ता हुनका लागि निम्न योग्यता भएको व्यक्ति हुनुपर्दछ ।
 - (१) बाल समूहका पूर्वसदस्य भएकालाई पहिलो प्राथमिकता दिइनुपर्नेछ।
 - (२) वयस्क सहजकर्ता न्यूनतम १२ कक्षा उत्तीर्ण तथा १९ देखि ३० वर्ष उमेर समूहको व्यक्ति हुनेछ । तर विद्यालय शिक्षकको हकमा उमेर हद लागु हुनेछैन ।
 - (३) बाल अधिकारबारे जानकार, सचेत, संवेदनशील तथा तालिम प्राप्त गरेको,
 - (४) बालमैत्री व्यवहारबारे सचेत र अभ्यस्त रहेको,
 - (५) बालबालिकाप्रति सकारात्मक धारणा राख्ने,
 - (६) बालबालिका विरुद्ध कुनै पनि हिंसा नगर्न प्रतिबद्ध भएको,
 - (७) कुनै पनि राजनीतिक दल वा राजनीतिक संगठनको सक्रिय जिम्मेवारीमा नरहेको,
 - (८) फौजदारी अपराधमा संलग्न नभएको,
 - (९) स्थानीय समुदायमा बसोबास भएको
 - (१०) मदिरा, सुती, चुरोट, लागू औषधीको अम्मल नभएको,

यसरी सहजकर्ता छनौट गर्दा उल्लेखित योग्यता पुगेका मध्येबाट बाल समूहका पूर्व सदस्य भएका व्यक्तिहरुलाई प्राथमिकता दिन सकिनेछ ।

१. वयस्क सहजकर्ताको भूमिका र सीमितता

- (१) स्थानीय वयस्क सहजकर्ता बालअधिकार प्रति प्रतिवद्ध, स्वयंसेवी भावनाको र दफा १३ मा उल्लेख गरिएको योग्यता भएको व्यक्ति हुनेछन र यस्ता वयस्क सहजकर्ताले बाल समूहमा देहायका भूमिकाहरु निवार्ह गर्नुपर्नेछ ।
- (क) बाल समूहको बैठक, योजना तथा कार्यक्रम र निर्माण कार्यान्वयनमा सहजीकरण,
 - (ख) बाल समूहलाई स्थानीय सरोकारवाल निकायहरूसँग सम्पर्क सम्बन्ध विस्तार गर्न सहजीकरण गर्ने,
 - (ग) बाल समूहले गर्ने कार्यक्रमहरुका लागि स्थानीय श्रोतहरु जुटाउन सहयोग गर्ने,
 - (घ) बाल समूहका सामाग्रीहरुको उपयुक्त प्रयोग भए नभएको अनुगमन गर्ने र सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने,
 - (ङ) बाल समूहका सदस्याहरुमाझ आएका विवादहरुको समाधान गर्न सहयोग गर्ने,
 - (च) बाल समूह र अन्य समुदाय बीच विवाद उत्पन्न भएमा त्यसको समाधानका लागि सहजीकरण गर्ने,
 - (छ) बाल समूहलाई बालअधिकार एवं बाल विकासका सवाल सम्बन्धी सूचनासामाग्रीहरु उपलब्ध गराउन पहल गर्ने,
 - (ज) आवश्यकता अनुसार बालअधिकार, बालसहभागिता, बाल समूह सहजीकरणका प्रशिक्षण, गोष्ठी तथा तालिमहरुमा सहभागी हुने,
 - (झ) बाल समूहका सदस्य आफ्नो समुदाय बाहिर अन्य कुनै कार्यक्रममा सहभागी हुनुपरेमा वयस्क संरक्षकको भूमिका निभाउने,
- (२) वयस्क सहजकर्ताले बाल समूहको सहजीकरण गर्दा गर्न नहुने कार्यहरु:
- (क) बाल समूहको बैठक तथा छलफल आफैले सञ्चालन गर्ने,
 - (ख) बाल समूहको योजना आफैले बनाउने, निर्णयहरु आफैले गर्ने र सदस्यहरुलाई निर्णयमा सहमत मात्र गराउने,
 - (ग) बाल समूहलाई कुनै निश्चित निर्णय गर्न लगाउने वा निश्चित विषयमा आफ्नो धारणा लाद्रेम,
 - (घ) बाल समूहका तर्फबाट निर्णायक तह तथा संयन्त्रहरुमा प्रतिनिधित्व गर्ने
 - (ङ) बाल समूहका सदस्याहरुलाई हप्काउने, हिंसा तथा दुर्व्यवहार गर्ने वा धम्की दिने,
 - (च) बाल समूहका सदस्यहरुमाझ जात, धर्म, लिङ्ग, उमेर, भाषा, भूगोल, शारीरिक तथा आर्थिक हैसियत लगायत कुनै पनि आधारमा भेदभाव गर्ने,
 - (छ) बाल समूहका सम्पत्ति, बचत रकमहरु जथाभावी प्रयोग गर्ने वा व्यक्तिगत हितमा उपयोग गर्ने,
 - (ज) बाल समूहका सदस्यहरुलाई एक अर्काविरुद्ध भड्काउने, कुनै निश्चित व्यक्ति, जाति, समूह, सम्प्रदाय, दल तथा संगठनको पक्ष वा विपक्षमा उभिन तथा गतिविधि गर्न लगाउने,
 - (झ) बाल समूहका सदस्यहरुलाई हिंसात्मक गतिविधि, सार्वजनिक धनजनमा क्षति पुग्ने गतिविधि तथा अलोकतान्त्रिक र घृणा फैलाउन कार्य गर्न प्रोत्साहन गर्ने,
 - (ञ) बाल समूहका सदस्यहरुको उचित सुरक्षाको सुनिश्चिता गाउँ समुदायबाट बाहिर पठाउने वा कार्यक्रमहरुमा संलग्न गराउने ।

परिच्छेद-४

बालबालिकाको संस्थागत सहभागिता

१०. गाउँपालिका तथा मातहतका समितिहरुमा बाल सहभागिता : मैवाखोला गाउँपालिका तथा सो मातहत रहेका विद्यालय व्यवस्थापन समिति, वडा बाल संरक्षण समिति, गाउँ बालसंरक्षण समिति, स्थानीय बालमैत्री शासन समिति, स्थानीय मानव बेचबिखन नियन्त्रण समिति, गाउँ शिक्षा समिति, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण समिति, गाउँ स्वास्थ्य समिति र स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई समिति जस्ता बालबालिकासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विभिन्न समितिहरुमा बालबालिकाको संस्थागत सहभागिता तथा प्रतिनिधित्वको व्यवस्था गरिनेछ ।

११. योजना तर्जुमामा बाल प्रतिनिधित्वको व्यवस्था

- (१) स्थानीय तहबाट हुने योजना निर्माणको सम्पूर्ण चक्रमा बालबालिकाको संस्थागत प्रतिनिधित्व र सहभागिता अनिवार्य हुनेछ ।
- (२) बस्ती तथा वडा स्तरमा हुने योजना छलफलसँग सहभागी हुन बाल समूहका सदस्य वा प्रतिनिधिहरूलाई निमन्त्रणा गरिनेछ । भेलामा उनीहरूको सरोकार राख्ने विषयमा धारणा राख्न निश्चित समय प्रदान गरिनेछ।
- (३) गाउँ स्तरमा तोकिएको प्रक्रियामा बाल भेलाको आयोजना गरी स्थानीय योजना निर्माणका लागि बालबालिकासँग परामर्श लिइनेछ।
- (४) योजना निर्णय तथा बजेट विनियोजनमा बाल समूहलाई बालबालिकाको निमित्त छुट्टयाइएको कार्यक्रम तथा बजेटबारे छुट्टै सार्वजनिक सूचना जारी गर्न सकिनेछ । यस्तो जानकारी सरल भाषामा उपलब्ध हुनुपर्नेछ ।

१२. विविध क्षेत्रमा बाल सहभागिता

- (१) स्थानीय तहमा क्रियाशिल विभिन्न सङ्घ संस्था तथा सेवा प्रदायक निकायहरूले बालबालिकाका प्रत्यक्ष प्रभावित हुने वा उनीहरू लक्षित कार्यक्रम, निर्णय तथा योजना प्रक्रियामा बाल समूहका प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श गर्नुपर्नेछ ।
- (२) यस्ता संस्था तथा सेवा प्रदायक निकायहरूले बालबालिकाको लागि निःशुल्क उपलब्ध सेवा सुविधा तथा कार्यक्रमहरूको बारेमा प्रचार प्रसार गर्न, सेवाको विषयमा सरोकारवाला बीच सञ्चार एवं कार्यक्रमहरूको बारेमा प्रभावकारीताको अनुगमन गर्न बाल समूहसँग सहकार्य गर्ने सक्नेछन् ।
- (३) सेवा प्रदायक निकायहरूले बाल समूहका सदस्य तथा बाल समूहसँग सहकार्य र परामर्श कार्यहरू गर्न उनीहरूको नियमित शिक्षालाई नकारात्मक प्रभाव पार्ने र विद्यालय समयमा असर नपर्ने गरी गर्न सकिने छैन ।
- (४) सेवा प्रदायक निकायहरूले बाल समूहका सदस्यहरूलाई अनिवार्य सहभागिताको नियम लागू गर्न सक्ने छैनन् ।
- (५) सेवा प्रदायक निकायहरूले बालबालिकालाई जोखिमपूर्ण हुने, विवादित विषय, फौजदारी अपराधका उजुरी लगायतका विषयमा छलफल गर्न वा उनीहरूको राय वा निष्कर्ष माग्न र त्यस्ता क्षेत्रमा काममा लगाउन सक्ने छैनन् । तर न्यायिक प्रक्रियामा प्रभावित बालबालिकासँग गरिने परामर्श गर्न यसले बाधा पर्नेछैन ।
- (६) सेवा प्रदायक निकायहरूले बालबालिका सहभागी भएर गरिएका सामुदायिक कार्यको बदलामा भत्ता वा ज्याला प्रदान गर्न सक्ने छैनन् । तर यातायात खर्च, खाजा/खाना खर्च र सहायक सामग्री दिन फरक पर्नेछैन ।

१३. बाल सहभागिता गराउँदा ध्यान दिनुपर्ने

- (१) स्थानीय तह तथा अन्य संस्थाले बालबालिका स्वयं तथा वयस्क सरोकारवाला तथा बाल सहभागिता गराउने निकायहरूले बाल सहभागिता सम्बन्धी विषयमा क्षमता अभिवृद्धि गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-५

विविध

१४. स्रोतको व्यवस्थापन: गाउँपालिका तथा वडाले बाल अधिकार संरक्षण तथा सम्वर्द्धन कार्य सञ्चालन गर्न योजना निर्माण गरी सो योजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक बजेट तथा स्रोतको व्यवस्थापन गर्नेछ ।

१५. प्रोत्साहन पुरस्कारको व्यवस्था : बालसंरक्षण तथा सम्वर्द्धन कार्यमा उल्लेखनीय योगदान दिने व्यक्ति बालक्लव, सञ्जाल तथा संघसंस्थालाई पालिकाले उचित प्रोत्साहन स्वरूप पुरस्कार प्रदान गर्न सक्नेछ ।

१६. कार्यविधिको व्याख्या गर्ने वा बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: कार्यविधिको कार्यान्वयनको सिलसिलामा कुनै दुविधा हुन गएमा सोको व्याख्या वा बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार गाउँपालिकालाई हुनेछ ।

१७. खारेजी र बचाउ : यो कार्यविधि बालबालिका सम्बन्धी प्रचलित नेपाल सरकारको कानूनसँग बाझिन गएमा बाझिएको हद सम्म यो कार्यविधिमा लेखिएको कुराहरु अमान्य हुनेछन र नेपाल सरकारको कानूनमा लेखिएको कुराहरु मान्य हुनेछ ।
१८. बालबालिका सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्दा यो कार्यविधि बमोजिम हुनेछ र यस कार्यविधिमा उल्लेख नभएका प्रक्रियाहरु अवलम्बन गर्दा बालबालिका सम्बन्धी प्रचलित नेपाल सरकारको कानूनमा भएको बाल अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन प्रक्रियाहरु अवलम्बन गर्न कुनै बाधा पर्ने छैन ।

अनुसूची-१
(नियम ३ सँग सम्बन्धित)
मैवाखोला गाउँपालिका
..... नं. वडा कार्यालय
साँघु, ताप्लेजुङ १ नं. प्रदेश, नेपाल

बाल क्लब दर्ताको प्रमाण-पत्र

दर्ता नं:-

मैवाखोला गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बालमैत्री शासन प्रवर्द्धनका लागि "मैवाखोला गाउँपालिकाको बाल गठन तथा परिचालन कार्यविधि २०८०" नियम ३ बमोजिम मैवाखोला गाउँपालिकाको वडा नं. भरी आफ्नो कार्यक्षेत्र रहने गरी देहाय बमोजिमको बाल क्लब दर्ता गरी यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ ।

(क) **क्लबको नाम:** वडास्तरीय बाल क्लब वडा नं.

(ख) **क्लब रहने ठेगाना:** वडा नं. मैवाखोला ताप्लेजुङ, कोशी प्रदेश, नेपाल

द्रष्टव्य: कार्यविधिको नियम (५) बमोजिमको प्रत्येक वर्ष वार्षिक साधारण सभा गरी नियम (३) बमोजिम क्लबको नवीकरण गर्नु पर्दछ ।

क्लब दर्ता गर्ने अधिकारी नाम, थर र दर्जा:

दस्तखत:

दर्जा:

वडा नं.

नवीकरण

क्र.सं.	नवीकरण बहाल रहने अवधि		नवीकरण गर्ने वडा नं. को कार्यालयको छाप र हस्ताक्षर
	देखी	सम्म	

अनुसूची-२
(नियम ३ सँग सम्बन्धित)
मैवाखोला गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाकाको कार्यालय
साँघु, ताप्लेजुङ, कोशी प्रदेश, नेपाल

गाउँपालिका स्तरीय बाल क्लब दर्ताको प्रमाण-पत्र
दर्ता नं.

मैवाखोला गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बालमैत्री शासन प्रवर्द्धनका लागि "मैवाखोला गाउँपालिकाकोबाल क्लब गठन तथा परिचालन कार्यविधि २०८०' को नियम बमोजिम गाउँपालिका क्षेत्रभरी आफ्नो कार्यक्षेत्र रहने गरी देहाय बमोजिमको हुने गरी बाल क्लब दर्ता गरी यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ ।

(क) **क्लबको नाम:** गाउँपालिका स्तरीय बाल क्लब मैवाखोला।

(ख) **क्लब रहने ठेगाना :** मैवाखोला ताप्लेजुङ, कोशी प्रदेश, नेपाल ।

द्रष्टव्य: कार्यविधिको नियम (५) बमोजिमको प्रत्येक वर्ष वार्षिक साधारण सभा गरी नियम (३) बमोजिम क्लबको नवीकरण गर्नुपर्दछ ।

क्लब दर्ता गर्ने अधिकारीको नाम, थर र दर्जा:

दस्तखत:

दर्जा:

कार्यालय:

नवीकरण

क्र.सं.	नवीकरण बहाल रहने अवधि		नवीकरण गर्ने वडा नं. को कार्यालयको छाप र हस्ताक्षर
	देखी	सम्म	

अनुसूची-३
माइन्टुट लेखनको नमूना

आजमिति साल महिना गतेकादिनश्री बालकलबकाअध्यक्षश्री
... .. को अध्यक्षतामा मा बसेको बैठकले निम्नव्यक्तिहरूको उपस्थितिमानिम्नानुसारको प्रस्तावहरूमा छलफल गरी
निम्नअनुसारको निर्णय गरियो ।

उपस्थिति :

क्र. सं.	नाम	पद	हस्ताक्षर
१)
२)
३)
४)
५)
६)
७)

प्रस्तावहरू :

- १).....
- २).....
- ३)...

विविध निर्णयहरू :

- १)
- २)
- ३)

नोट : निर्णय गरिसकेपछि बैठकमा सहभागी सबैलाई निर्णय सुनाउनु पर्दछ । सबैबाट पारित भएपछि बालकलबकामुख्यपदाधिकारीहरूले निर्णयको पुछारमा हस्ताक्षर गर्नुपर्दछ ।

आज्ञाले
लक्ष्मीमाया गोम्देन
नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत